

Sygn. akt I ACa 98/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Bożena Oworuszko
Sędzia:	SA Ewa Popek (spr.)
Sędzia:	SA Jerzy Nawrocki
Protokolant	st. sekr. sąd. Izabela Lipska

po rozpoznaniu w dniu 21 maja 2013 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko (...) Spółce jawnej w R.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 23 listopada 2012 r. sygn. akt IX GC 462/10

I. oddala apelację;

II. zasądza od Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz (...) Spółki jawnej w R. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 98/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2012 roku Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił powództwo Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. przeciwko (...) Spółce jawnej w R. o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej - umowy określonej jako „Zmiana umowy spółki jawnej” zawartej w dniu 7 lipca 2008 roku w formie aktu notarialnego sporządzonego przed notariuszem J. R. A Nr (...), na podstawie której (...) Spółka jawna w R. nabyła własność nieruchomości położonej

w R., składającej się z działki nr (...) o powierzchni 1.600 m⁽²⁾ objętej księgą wieczystą nr (...)/ (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy

w Białej Podlaskiej; własność zabudowanej nieruchomości położonej

w R., składającej się z działki nr (...) o powierzchni 500 m⁽²⁾ objętej księgą wieczystą nr (...)/ (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy

w Białej Podlaskiej; własność nieruchomości położonej w R., stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 2.000 m⁽²⁾ objętej księgą wieczystą (...)(...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej; prawo użytkowania wieczystego gruntu budowlanego, położonego w R., składającego się z działek nr (...) o powierzchni 5.400 m⁽²⁾ oraz własność posadowionego na nim budynku magazynu zbożowego murowanego o powierzchni 740 m⁽²⁾, dla której Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nakazanie znoszenia egzekucji z powyższych nieruchomości - w celu zaspokojenia wierzytelności powoda w stosunku do Przedsiębiorstwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w R. w kwocie 1.733.873,52 zł z odsetkami, według treści bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 21 sierpnia 2008 roku (pkt I) oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wskazał na następujące ustalenia i motywy swego rozstrzygnięcia.

W dniu 7 lipca 2008 roku pomiędzy Przedsiębiorstwem (...) Spółką z o.o. w (...) Spółką Jawną w R. zawarta została umowa w formie aktu notarialnego, określona jako (...) Spółki Jawnej. Na jej podstawie Spółka (...) wniosła do spółki jawnej jako wkład niepieniężny własność zabudowanej nieruchomości położonej w R., składającej się z działki nr (...) o powierzchni 1.600 m² objętej księgą wieczystą (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej, własność zabudowanej nieruchomości położonej w R., składającej się z działki nr (...) o powierzchni 500 m² objętej księgą wieczystą (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej, własność nieruchomości położonej w R., stanowiącej grunt budowlany, składającej się z działki nr (...) o powierzchni 2.000 m² objętej księgą wieczystą nr (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej, prawo użytkowania wieczystego gruntu budowlanego położonego w R., składającego się z działek nr (...) o powierzchni 5.400 m² oraz własność posadowionego na nim budynku magazynu zbożowego murowanego o powierzchni 740 m² objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej. W dacie zawarcia umowy na działce nr (...) ustanowiona była hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 140.000 zł na rzecz Banku (...) SA w W. w celu zabezpieczenia wierzytelności z umowy kredytowej z dnia 8 września 2004 roku oraz hipoteka umowna łączna kaucyjna do kwoty 1.000.000 zł na rzecz Banku (...) SA w W. w celu zabezpieczenia wierzytelności z umowy kredytu z dnia 24 sierpnia 2005 roku. Taka sama hipoteka łączna kaucyjna do kwoty 1.000.000 zł wpisana została w księgach wieczystych dla działek nr (...). Dodatkowo na działkach nr (...) wpisana była hipoteka kaucyjna do kwoty 360.000 zł na rzecz Banku (...) SA w W. w celu zabezpieczenia wierzytelności z umowy kredytu z dnia 8 września 2004 roku. Obecnie na działkach tych jest ustanowione zabezpieczenie w postaci hipotek kaucyjnych na rzecz (...) SA w kwocie ponad 1,5 mln zł. Wartość wkładu niepieniężnego określono na 650.000 zł.

Po wniesieniu aportu (...) Spółka jawna w R. zaciągnęła kredyt w Banku (...) SA w kwocie 800.000 zł i całość tej kwoty wpłaciła następnie temu bankowi jako spłatę zobowiązań PW (...) z tytułu umów kredytu. Wcześniej Bank (...) postawił należności te w stan wymagalności.

W spółce (...) jedynym członkiem zarządu był J. Z., pełniący funkcję prezesa zarządu. Wyrokiem Sądu Rejonowego w B.z dnia 10 maja 2007 roku w sprawie (...) został on skazany na karę pozbawienia wolności za przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i inne. Karę tę odbył w okresie 4 czerwca 2009 roku – 22 stycznia 2010 roku. W tym okresie leczył się psychiatrycznie z uwagi na przewlekłe stany depresyjne.

W dacie czynności prawnej w spółce (...) prokurentem była E. C. - córka J. Z., a żona T. C.. T. C. był (...) spółki (...). Drugim ze współników był I. Z. - brat J. Z..

W dniu 12 marca 2007 roku Bank (...) SA z siedzibą w W. (wcześniej (...) SA w W.) zawarł z Przedsiębiorstwem (...) Spółką z o.o.

w R. Umowę ramową dotyczącą transakcji terminowych i pochodnych. Transakcje zawierane były w oparciu o zlecenia spółki (...).

W dniu 22 lutego 2008 roku spółka złożyła wobec banku oświadczenie o poddaniu się egzekucji do kwoty 2.800.000 zł i upoważniła bank do wystąpienia o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, wydanemu na podstawie oświadczenia, w terminie do dnia 28 lutego 2012 roku. W związku z brakiem zapłaty zobowiązania zaciągniętego przez spółkę (...) w dniu 24 czerwca 2008 roku bank wezwał spółkę do zapłaty w terminie 2 dni. Ponowne wezwanie wystosowano w dniu 8 lipca 2008 roku. W związku z brakiem zapłaty bank wystawił w dniu 21 sierpnia 2008 roku bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) na łączną kwotę 1.733.873,52 zł z dalszymi odsetkami od dnia wystawienia tytułu. Postanowieniem z dnia 6 maja 2009 roku Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej nadał bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności. W dniu 24 czerwca 2009 roku bank wystąpił z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie powyższego tytułu do komornika przy Sądzie Rejonowym w Białej Podlaskiej M. S.. Komornik poinformował spółkę pismem z dnia 14 lipca 2008 roku o bezskuteczności egzekucji, wskazując że spółka (...) nie prowadzi żadnej działalności gospodarczej i nie posiada majątku. W piśmie z dnia 22 czerwca 2010 roku komornik dodatkowo powiadomił bank o umowie, jaką spółka zawarła w dniu 7 lipca 2008 roku.

Jak wynika z opinii biegłego sądowego A. S. nieruchomości będące przedmiotem czynności prawnej z dnia 7 lipca 2008 roku miały niski standard, nieatrakcyjne położenie. Po dokonaniu czynności zostały one zmodernizowane (dokonano generalnego remontu budynku magazynowego, postawiono nowy budynek, utwardzono nawierzchnię). Według stanu na dzień 22 maja 2012 roku (data sporządzania opinii) wartość nieruchomości z tymi nakładami została oszacowana na kwotę 1.355.057,67 zł. Według stanu na dzień czynności prawnej (a zatem bez uwzględnienia dokonanych nakładów), ale według aktualnych cen rynkowych, wartość ta wyniosła 414.700 zł (nakłady - 940.400 zł).

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie wymienionych w uzasadnieniu dokumentów prywatnych i urzędowych, zeznań świadków J. Z., E. C., T. C., zeznań przesłuchanych w imieniu strony pozwanej wspólników pozwanej spółki, opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości i rzeczy ruchomych A. S.. Sąd obdarzył wiarą w całości dowody z dokumentów oraz zeznań świadka E. C. oraz wspólników pozwanej spółki (...). Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne częściowo zeznania świadka J. Z., odmawiając mu wiary w tej części, w której podał, że jako prezes jednoosobowego zarządu spółki (...) nie miał świadomości istnienia długu wobec powoda. Sąd Okręgowy podzielił w całości opinię biegłego A. S..

Dokonując oceny ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 527 § 1 i 2 k.c. i wskazał, że przesłankami skargi pauliańskiej, które muszą być spełnione łącznie, są: 1) pokrzywdzenie wierzycieli, jeżeli wskutek czynności prawnej osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową; 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli; 3) wiedza lub możliwość dowiedzenia się, przy zachowaniu należytej staranności, przez osobę trzecią. Ciężar udowodnienia istnienia tych przesłanek spoczywa na wierzycielu - powodzie (art. 6 k.c.). Z obowiązku tego zwolnić mogły powoda w części jedynie domniemania wynikające z art. 527 § 3 i 4 k.c. Powód wykazał, że prezesa zarządu spółki (...) łączył

ze (...) spółki (...) stosunek bliskości (art. 527 § 3 k.c.), wynikający z powiązań rodzinnych, które mogły uzasadniać przyjęcie, że osoby te posiadają (lub co najmniej mogą posiadać przy zachowaniu należytej staranności) pełną wiedzę o sytuacji majątkowej dłużnika. Wykazanie tej okoliczności zwalniało wierzyciela z obowiązku udowodniania, że osoba trzecia (powodzie) wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli. Domniemanie to ma charakter obalalny. Wspólnicy pozwanej spółki podnieśli, że wiedzieli jedynie o długu spółki (...) wobec banku (...) i zaskarżona czynność prawna została podjęta właśnie z myślą o zaspokojeniu tego wierzyciela. J. Z., mający w owym czasie liczne problemy, nie informował o innych swoich wierzycielach, w tym o powodzie. Okoliczność ta jest jednak mało wiarygodna zważywszy na fakt zbieżności

daty podjęcia czynności prawnej ze skierowanymi do spółki (...) wezwaniami do zapłaty. Przy dołożeniu należytej staranności (...) spółki (...) bez wątpienia mogli się o tych faktach dowiedzieć. Stąd też zrealizowane zostało ułatwienie dowodowe dla wierzyciela płynące z art.527 § 3 k.c. Domniemanie to dotyczy jedynie jednej z przesłanek skargi pauliańskiej. Pozostałe warunki wierzyciel winien był zatem w sprawie udowodnić zgodnie z art. 6 k.c.

Sąd Okręgowy wskazał następnie, że przedmiotem roszczenia była czynność prawna dwustronna, nieodpłatna. Spółka (...) stała się

z tą chwilą (...) spółki (...). Wniesieniu aportu do spółki jawnej towarzyszyło jednak faktycznie zaciągnięcie przez tę spółkę zobowiązania kredytowego w wysokości 800.000 zł i spłata długu spółki (...) wobec banku (...) SA zabezpieczonego hipotecznie. Był to wówczas jedyny sposób na uniknięcie przejęcia nieruchomości przez uprzywilejowanego wierzyciela. Powód posiadał w dacie dokonania zaskarżonej czynności wymagalną wierzytelność w stosunku do rozporządzającej swoimi prawami spółki (...). Skierowane do majątku dłużnika postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne wobec stwierdzenia przez komornika sądowego braku majątku, z którego powód mógłby zaspokoić swoją wierzytelność. Sytuacja ta nie zmieniła się również w dacie wydania orzeczenia - powód nie zaspokoił swojej wierzytelności. Czynnością prawną dokonaną

z pokrzywdzeniem wierzycieli może być czynność dokonana przez dłużnika

z jednym z jego wierzycieli, jeżeli jest to czynność naruszająca wynikającą

z ustawy lub umowy kolejność zaspokajania wierzycieli. Skarga pauliańska nie jest wyłączona co do zasady w razie zabezpieczenia wierzytelności (wyrok

SA w Gdańsku z dnia 14 grudnia 1995 roku, I A Cr 847/95, OSA 1996, z. 1, poz. 3; wyrok SN z dnia 5 czerwca 2002 roku, II CKN 1336/00, LEX nr 55083). Dłużnik nie może jednak dowolnie uprzywilejowywać jednego z wierzycieli

z pokrzywdzeniem innych. Zasada ta nie dotyczy wierzycieli, którzy mają pierwszeństwo ustawowe przed innymi wierzycielami danego dłużnika (wyrok SA w Lublinie z dnia 19 marca 1997 roku, I A Ca 27/97, Apel-Lub 1997, nr 4, s. 19; wyrok SN z dnia 23 listopada 2005 roku, II CK 225/05, LEX nr 369449). W niniejszej sprawie hipoteka przymusowa niespornie została ustanowiona na nieruchomościach będących przedmiotem zaskarżonej czynności prawnej. Zabezpieczała ona wierzytelność innego niż powód podmiotu (banku (...)) do kwoty 1.000.000 zł. Wierzytelność powoda, której ochrony domagał się

w procesie, wynosi 1.733.873,52 zł. Wartość transakcji obejmującej przeniesienie własności nieruchomości należących do dłużnika wyniosła 650.000 zł. Jak wskazał biegły sądowy tak skalkulowana wartość odpowiadała warunkom rynkowym, a nawet je znacząco przekraczała. Ponadto

w bezpośrednim związku z czynnością pozostawała spłata przez pozwanego bezpośrednio na rzecz wierzyciela uprzywilejowanego, tj. banku (...) wymagalnego długu w wysokości przekraczającej wartość nieruchomości.

Co warte podkreślenia, nie towarzyszyło temu zaciągnięcie jakiegokolwiek zobowiązania przez spółkę (...). Pozwany zaspokoił zatem wierzyciela, którego wierzytelność była niespornie wymagalna i znajdowała pierwszeństwo zaspokojenia wynikające z ustawy, przed wierzytelnością powoda. Przyjęta w ustawie zasada uprzywilejowania polega na tym,

że zaspokojenie należności zaliczonych przez ustawodawcę do bliższej kategorii następuje przed należnościami umieszczonymi w dalszej kategorii. Tak więc jeśli suma objęta podziałem nie wystarczy na zaspokojenie wszystkich wierzycieli zasada ta wyłącza zaspokojenie wierzycieli, których należności znajdują się w dalszej kolejności. Ta prawidłowość zaspokajania wierzycieli oraz kolejność ich zaspokajania ma charakter bezwzględny i w żadnym razie nie może być zmieniana wolą samego dłużnika. Tym samym, pomimo zbycia części majątku (a zatem zmniejszenia majątku) dłużnik jednocześnie zmniejszył swoje zobowiązania (wyrok SN z dnia 6 grudnia 1999 roku, I CKN 287/98). Sama okoliczność, że uzyskany przez dłużnika ekwiwalent jego świadczenia okazał się nieuchwytny dla wierzyciela poszukującego ochrony na podstawie art. 527 k.c. nie ma znaczenia dla oceny dopuszczalności skargi pauliańskiej (wyrok

SN z dnia 20 października 2011 roku, IV CSK 39/11, LEX nr 1102265). Nie każda czynność prawna powodująca zmniejszenie majątku dłużnika, może być uznana za krzywdzącą wierzycieli. Nie będzie ona miała takiego charakteru wówczas, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który nadal znajduje się w jego majątku lub posłużył do zaspokojenia wierzycieli (wyrok SN z dnia 7 grudnia 1999 roku, I CKN 287/98, LEX

nr 147235). W okolicznościach sprawy nie sposób zatem stwierdzić, że doszło do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela, który zgodnie z treścią art. 1025 § 1 k.p.c. byłby zaspokojony dopiero w kategorii 9. Wierzyciel, którego wierzytelność została zabezpieczona hipoteką na nieruchomości dłużnika, korzysta z pierwszeństwa zaspokojenia z sumy podlegającej podziałowi. Wierzyciele hipoteczni zatem, nawet w wypadku niedojścia do skutku zaskarżonej czynności, w postępowaniu egzekucyjnym mieliby pierwszeństwo w zaspokojeniu z ceny uzyskanej ze sprzedaży (art. 1025 § 1 pkt 5 k.p.c.).

Z tych względów w sprawie dokonano porównania wartości rynkowej nieruchomości i wysokości zadłużenia zabezpieczonego hipoteką. Z opinii biegłego A. S. wynika, że wartość aportu wskazana w zaskarżonej czynności mieściła się w cenach obowiązujących na rynku. Oznacza to, że ewentualna egzekucja komornicza prawdopodobnie zakończyłaby się wynikiem zbliżonym (biegły podał, że wartość nieruchomości bez dokonanych dopiero przez spółkę (...) nakładów wynosi 414.700 zł, a z zeznań J. Z. wynika, że wcześniej bezskutecznie poszukiwał on kupca na te działki, najwyższą oferowaną ceną było 400.000 zł). Biegły wskazał, że wartość całej nieruchomości, objętej aktem notarialnym z dnia 7 lipca 2008 roku, po dokonaniu na niej inwestycji wyniosła 1.355.057,67 zł. Wartość nakładów znacznie przekracza przy tym wartość samego gruntu i budynku magazynowego, w stanie z daty dokonania czynności. Ekwiwalentem świadczenia dłużnika były wprowadzone udziały w spółce (...), jednak w okolicznościach sprawy nie sposób pominąć rzeczywistego ekwiwalentu, jakim była spłata przez spółkę (...) długu (...) wobec Banku (...). Porównując zatem rzeczywistą wartość nieruchomości

z wysokością wierzytelności podmiotu zabezpieczonego hipotecznie (na datę orzekania Bank (...) miał zabezpieczenie hipoteczne na kwotę przekraczającą 1,5 mln zł) stwierdzić należy, że powód z tego składnika majątkowego nie mógłby zaspokoić swojej wierzytelności nawet w części. Nie można więc uznać, że czynność ta krzywdzi powoda jako wierzyciela.

Sąd Okręgowy dodatkowo stwierdził, że poprzez dokonanie zaskarżonej czynności dłużnik nie tylko nie stał się niewypłacalny (stan jego niewypłacalności zaistniał już znacznie wcześniej), ale także stan jego niewypłacalności na skutek tych działań nie wzrósł (wyrok SN z dnia 9 kwietnia 2002 roku, III CKN 570/2000). W orzecznictwie zaprezentowano pogląd, że nie można uznać, iż dłużnik stał się niewypłacalny w stopniu większym, jeżeli niezależnie od tego, czy dokonał określonej czynności rozporządzającej składnikiem należącym do jego majątku, czy też nie — wierzyciel i tak nie może uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności. W takiej sytuacji pomiędzy czynnością, której uznania za bezskuteczną wobec siebie żąda wierzyciel,

a niewypłacalnością dłużnika brak jest szczególnego związku, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c.. Bez stwierdzenia zaś takiego związku brak jest podstaw do uwzględnienia powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną (wyrok SN z dnia 31 stycznia 2007 roku, II CSK 384/06, LEX nr 253405). Podjęta czynność prawna nie wpłynęła też na znaczne dodatkowe obciążenie powoda związane z poszukiwaniem zaspokojenia wierzytelności w zakresie nakładu jego kosztów, czasu i ryzyka (wyrok SN z dnia 28 listopada 2001 roku, IV CKN 525/00, Biul. SN 2002, nr 5, s. 11). Z powodu istniejących zabezpieczeń na nieruchomościach objętych zaskarżoną czynnością, powód nie mógł pozytywnie rokować o losach swojej wierzytelności w kontekście ewentualnego prowadzenia z nich egzekucji.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekając o kosztach na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w całości oraz zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego:

1) art. 527 § 1 i 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, polegające na bezzasadnym przyjęciu przez Sąd I instancji, jakoby zaskarżona czynność nie została dokonana z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela i tym samym nie zostały spełnione przesłanki do uznania zaskarżonej czynności za bezskuteczną w stosunku do powoda na podstawie powyższych przepisów, podczas gdy

w świetle okoliczności sprawy pokrzywdzenie powoda zaskarżoną czynnością było ewidentne;

2) art. 518 § 1 pkt 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie skutkujące bezzasadnym przyjęciem, jakoby w następstwie zakwestionowanej czynności zmniejszeniu uległy zobowiązania dłużnika (tj. Przedsiębiorstwa (...) Sp. z o.o., dalej: (...)), a to na skutek spłaty przez pozwaną wymagalnego długu (...) wobec wierzyciela hipotecznego (tj. Banku (...)), podczas gdy z powyższego przepisu wynika, że pozwana, spłacając cudzy dług, za który była odpowiedzialna rzeczowo - a to wobec nabycia nieruchomości obciążonych hipoteką na rzecz Banku (...) - nabyła spłaconą wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty, co oznacza, że powyższa spłata pozostała bez wpływu na wysokość zobowiązań (...), a zmienił się jedynie podmiot wierzyciela;

3) art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 1025 § 1 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie skutkujące bezzasadnym przyjęciem, jakoby w razie egzekucji z nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności powód nie uzyskałby spłaty swej wierzytelności nawet w części, podczas gdy w świetle powyższego przepisu powód mógłby uzyskać zaspokojenie przynajmniej kosztów egzekucyjnych przed wierzytelnością zabezpieczoną hipotecznie;

2. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy:

1) art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 230 k.p.c. i art. 229 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie, przejawiające się w pominięciu istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy twierdzeń powoda o faktach dotyczących kosztów postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko (...), które wynikają ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności z dokumentów załączonych do pozwu, a nadto były pomiędzy stronami bezsporne,

2) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na niewyjaśnieniu w uzasadnieniu wyroku przyczyn pominięcia twierdzeń powoda o faktach dotyczących kosztów postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko (...) oraz potwierdzających je dowodów.

Wskazując na powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę wyroku w całości i orzeczenie zgodnie z punktem 1 żądania pozwu, zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: apelacja powoda nie jest zasadna.

I. Odnośnie zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego.

Zarzut naruszenia art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 230 k.p.c. i art. 229 k.p.c. nie jest uzasadniony.

Sąd Okręgowy nie pominął twierdzeń powoda wymienionych w apelacji, albowiem powód w ogóle nie powoływał w pozwie oraz w piśmie z dnia

31 grudnia 2010 roku stanowiącym replikę na odpowiedź na pozew twierdzeń dotyczących kosztów postępowania egzekucyjnego jako argumentu świadczącego o spełnieniu przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela. Dopiero w piśmie z dnia 25 października 2012 roku (k. 900-911) powód powołał twierdzenia, że kwota uzyskana z egzekucji z nieruchomości przeznaczona jest w pierwszej kolejności – a więc przed wierzytelnościami hipotecznymi – na zaspokojenie kosztów egzekucyjnych, a w sprawie egzekucyjnej I Km (...) powód wpłacił zaliczki na poczet wydatków komornika, a nadto był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, co oznacza, że partycypowałby w kwocie przypadającej na spłatę kosztów egzekucyjnych (k. 906). W odpowiedzi na pozew pozwana podnosiła, że nie została spełniona przesłanka w postaci pokrzywdzenia wierzyciela, gdyż powód i tak nie uzyskałby zaspokojenia, ponieważ przed nim z nieruchomości zaspokoiłby się inny bank mający pierwszeństwo z uwagi na wpisane hipoteki.

Niniejsza sprawa była rozpoznawana w trybie postępowania w sprawach gospodarczych. Powód powinien powołać wymienione w apelacji twierdzenia najpóźniej na etapie repliki na odpowiedź na pozew (art. 479¹² § 1 zd. 2 k.p.c.). Twierdzenia powołane w piśmie z dnia 25 października 2012 roku, powtórzone następnie w apelacji, a także dowody zgłoszone w celu wykazania takich okoliczności (tj. wpłaty zaliczki i ustalenia kosztów adwokackich w postępowaniu egzekucyjnym) należy uznać za spóźnione, gdyż zostały powołane z przekroczeniem terminu określonego w art. 479¹² § 1 zd. 2 k.p.c.

Z tych względów powyższy zarzut należy uznać za chybiony, zaś Sąd Apelacyjny pominął dowody zgłoszone w apelacji, gdyż uległy prekluzji jeszcze w postępowaniu przez Sądem pierwszej instancji.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. należy ocenić jako nieuzasadniony.

Przepis ten określa konstrukcyjne elementy, jakie powinno zawierać uzasadnienie sądu pierwszej instancji. Zgodnie z tym przepisem uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku

z przytoczeniem przepisów prawa. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy wskazał okoliczności faktyczne, jakie ustalił, wymienił dowody, które stanowiły podstawę ustaleń faktycznych, dokonał oceny dowodów zgromadzonych w sprawie, po czym wyjaśnił podstawę prawną rozstrzygnięcia. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku spełnia warunki, jakie wymienia art. 328 § 2 k.p.c. Podnieść także należy, że zarzut wadliwego sporządzenia uzasadnienia orzeczenia może okazać się zasadny tylko wówczas, gdy z powodu braku

w uzasadnieniu elementów wymienionych w art. 328 § 2 k.p.c. orzeczenie to nie poddaje się kontroli, czyli gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do jego wydania. Taka sytuacja nie ma miejsca w niniejszej sprawie, co wynika z lektury uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Treść uzasadnienia, w tym również część odnosząca się do oceny prawnej, pozwala na prześledzenie toku rozumowania Sądu Okręgowego. Zarzut, że Sąd Okręgowy pominął w uzasadnieniu twierdzenia powoda o faktach dotyczących kosztów postępowania egzekucyjnego - co do zasady - nie może świadczyć o naruszeniu art. 328 § 2 k.p.c. Nadto jak już wyżej wskazano, powód nie powoływał w pozwie oraz

w piśmie z dnia 31 grudnia 2010 roku stanowiącym replikę na odpowiedź na pozew twierdzeń dotyczących kosztów postępowania egzekucyjnego, jako argumentu świadczącego o spełnieniu przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela.

II. Odnośnie zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny, który nie jest obecnie kwestionowany i ustalenia te Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. Stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy jest miarodajny do oceny, czy doszło do naruszenia przepisów prawa materialnego.

Zarzuty naruszenia art. 527 § 1 i 2 k.c. (pkt I ppkt 1 apelacji) oraz naruszenia art. 527 § 1 k.c. w związku z art. 1025 k.p.c. (pkt I ppkt 3 apelacji) są nietrafne.

Sąd Okręgowy dokonując oceny ustalonych okoliczności faktycznych doszedł do trafnych wniosków, że na skutek dokonania czynności prawnej objętej żądaniem nie doszło do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela.

Pokrzywdzenie wierzyciela wiąże z niewypłacalnością dłużnika lub z powiększeniem stopnia jego niewypłacalności. Generalnie przyjmuje się, że niewypłacalność to aktualny (tj. w chwili orzekania) brak możliwości wywiązania się z zobowiązań finansowych. Oznacza to taki obiektywny stan majątku dłużnika, wykazany wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami k.p.c. nie może odnieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej od dłużnika (Maria Jasińska, Skarga paulińska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika, Art. 527-534 kc. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 66).

W wyroku z dnia 31 stycznia 2007 roku, II CSK 384/06 (LEX nr 253405) Sąd Najwyższy wskazał, że: „Wierzyciel może żądać uznania za bezskuteczną wobec siebie tylko takiej czynności, która została dokonana z jego pokrzywdzeniem. O pokrzywdzeniu wierzyciela może być mowa tylko wtedy, gdy dłużnik w skutek dokonania czynności stanie się niewypłacalny przynajmniej w większym stopniu niż był przed jej dokonaniem. Nie można uznać, że dłużnik stał się niewypłacalny w większym stopniu, jeżeli niezależnie od tego czy dokonał określonej czynności rozporządzającej składnikiem należącym do jego majątku, czy też nie, wierzyciel i tak nie może uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności. W takiej sytuacji pomiędzy czynnością, której uznania za bezskuteczną wobec siebie żąda wierzyciel, a niewypłacalnością dłużnika brak bowiem szczególnego związku, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c. Bez stwierdzenia zaś istnienia takiego związku brak podstaw do uwzględnienia powództwa o uznanie dokonanej czynności za bezskuteczną”. Stan faktyczny sprawy, w której wydany został powołany wyżej wyrok był podobny do stanu faktycznego ustalonego w niniejszej sprawie. Mianowicie, w sprawie II CSK 384/06 rodzice pozwanej zbyli na jej rzecz udziały w wysokości 2/3 w nieruchomości, a udziały, które zostały zbyte na rzecz pozwanej, były jeszcze przed dokonaniem zaskarżonej umowy darowizny, obciążone hipoteką kaucyjną na rzecz banku. Wartość zbytych udziałów wynosiła 66 tys. zł, natomiast obciążone były one hipoteką kaucyjną do kwoty 154.512 zł. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego wyroku z dnia

31 stycznia 2007 roku podniósł, że poza wierzycielem na rzecz którego hipoteka była ustanowiona, udziały stanowiące własność rodziców pozwanej, nie mogły być podstawą zaspokojenia pozostałych wierzycieli. Nawet bowiem gdyby udziały te nie zostały zbyte, to w razie prowadzenia przez wierzycieli egzekucji cała suma uzyskana z ich sprzedaży musiałaby zostać przeznaczona w pierwszej kolejności na zaspokojenie wierzytelności banku, co wynika jednoznacznie z art. 1025 § 1 pkt 5 i 9 k.p.c. Zakładając, że bank nie przystąpiłby do prowadzonej przez innego wierzyciela egzekucji, co jest mało prawdopodobne

i tak, w związku z art. 1032 k.p.c., miałyby jeszcze okazję do uzyskania należnej mu z tytułu ustanowienia hipoteki kwoty, gdyż pozostałaby ona w depozycie sądowym. Biorąc pod uwagę, że wartość udziałów wynosiła 66 tys. zł, a wierzytelność banku zabezpieczona hipoteką 120 tys. zł, bo taką kwotę ostatecznie zapłaciła bankowi pozwana, Sąd Najwyższy stwierdził, że zbycie wspomnianych udziałów nie doprowadziło w stosunku do powodowego wierzyciela do jego pokrzywdzenia w rozumieniu art. 527 k.c. Niezależnie bowiem od tego, czy udziały te pozostawały w majątku rodziców pozwanej, czy też zostały zbyte, to nie mogły stanowić one dla powodowego wierzyciela przedmiotu, z którego mógłby zaspokoić w całości lub części swoją wierzytelność. W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, że na skutek dokonanej przez rodziców pozwanej na jej rzecz darowizny udziałów w nieruchomości nie nastąpiło zwiększenie się niewypłacalności dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 k.c.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 13 października 2006 roku, III CSK 58/06 (zapadłym w podobnym stanie faktycznym, jak w niniejszej sprawie oraz

w sprawie II CSK 384/06) Sąd Najwyższy wypowiedział pogląd, że: „Jeżeli

(..) przedmiot zaskarżonej umowy sprzedaży był obciążony hipoteką w chwili zawierania tej umowy, to okoliczność ta nie może pozostać bez znaczenia dla stwierdzenia działania dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli w rozumieniu art. 527 § 1 k.c. W tej sytuacji może bowiem pojawić się kwestia, czy doszło do pokrzywdzenia powódki w wyniku zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości lokalowej, skoro nie mogłaby ona liczyć na preferencyjne zaspokojenie swojej wierzytelności ze sprzedanego lokalu. Innymi słowy, chodzi o to, czy umowa sprzedaży (...) doprowadziła do usunięcia z majątku dłużnika takiego składnika majątkowego, z którego powódka mogłaby - i ewentualnie w jakim zakresie

- zaspokoić swoją wierzytelność (por. art. 532 k.c.). Przedmiot niełojalnej czynności prawnej dłużnika może tracić dla wierzyciela pauliańskiego swój walor egzekucyjny, jeżeli doszłoby do ustanowienia na nim wcześniej hipoteki tworzącej przywilej egzekucyjny dla wierzyciela hipotecznego”.

Należy także powołać się na treść wyroku z dnia 15 czerwca 2007 roku,

II CSK 93/07 (LEX nr 951503), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że:

„Z uwagi na to, że „majątkiem” podlegającym egzekucji jest tylko majątek czynny, obliczając dla celów art. 527 § 1 i 2 k.c. majątek dłużnika, który mógłby podlegać egzekucji na rzecz skarżącego wierzyciela, należy odliczyć od niego wartość hipoteki obciążającej nieruchomość i tak określony majątek poddać ocenie w zakresie wskazanym w art. 527

§ 2 k.c. Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. wartość nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności i stan jej obciążenia, powinny być ustalone na chwilę orzekania. Istotne dla oceny przesłanki pokrzywdzenia jest, czy z wartości nieruchomości pozostałej po odliczeniu hipoteki, wierzyciel mógłby zaspokoić się w całości lub w części”.

W niniejszej sprawie - jak wynika z prawidłowych ustaleń Sądu Okręgowego - w chwili dokonywania zaskarżonej czynności prawnej, nieruchomości, z których powód mógłby się zaspokoić, były obciążone hipotekami kaucyjnymi na rzecz innego banku do kwoty 1.000.000 zł. Strony zaskarżonej czynności prawnej określiły wartość nieruchomości (na chwilę zawarcia umowy) na kwotę 650.000 zł. Według wyceny biegłego sądowego wartość nieruchomości (bez nakładów - według stanu z daty dokonania zaskarżonej czynności i aktualnych cen rynkowych) wynosiła kwotę 414.700 zł. Pozwana spółka dokonała zapłaty na rzecz innego banku, na rzecz którego wpisane były hipoteki kaucyjne, w celu wykreślenia hipotek zapłaty kwoty 800.000 zł. Po wpłacie takiej kwoty bank (...) wyraził zgodę na wykreślenie hipotek kaucyjnych obciążających nieruchomości, co zostało dokonane. Jednakże aktualnie w księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomości wpisane są hipoteki kaucyjne do kwot ponad 1.500.000 zł na rzecz Banku (...). Wierzytelność powoda, której ochrony się domaga wynosi kwotę 1.733.873,52 zł z ustawowymi odsetkami. W tej sytuacji Sąd Okręgowy stosując przepis art. 527 § 2 k.c., zważywszy na wartość rynkową nieruchomości oraz wysokość wpisanych hipotek kaucyjnych (w dacie dokonywania zaskarżonej czynności i na datę orzekania) prawidłowo uznał, że powód w razie prowadzenia egzekucji z wszystkich nieruchomości nie uzyskałby z tego składnika majątkowego zaspokojenia swojej wierzytelności. Wierzyciel hipoteczny miałby bowiem pierwszeństwo w zaspokojeniu swojej wierzytelności z ceny uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości (art. 1025 pkt 5 k.p.c.), a cena ta byłaby niższa niż wysokość wpisanych hipotek. Tym samym Sąd Okręgowy wyciągnął trafne wnioski, że na skutek zaskarżonej czynności nie doszło do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela, gdyż byłby zaspokojony w kategorii 9 (art. 1025 pkt 9 k.p.c.).

Zarzuty apelującego, że w przypadku egzekucji z nieruchomości uzyskałby zaspokojenie kosztów egzekucyjnych, co miałyby świadczyć o tym, że zaskarżona czynności została dokonana z jego pokrzywdzeniem nie zasługują na uwzględnienie. Wierzytelność powoda podlegająca ochronie w drodze skargi paulińskiej nie obejmuje bowiem kosztów egzekucyjnych, co wynika z brzmienia żądania sformułowanego w pozwie.

Zarzut naruszenia art. art. 518 § 1 pkt 1 k.c. jest uzasadniony, chociaż uchybienie to nie ma żadnego wpływu na wynik sprawy.

Pozwana spółka jawna na skutek nabycia nieruchomości stała się dłużnikiem rzeczowym banku, na rzecz którego wpisane były hipoteki kaucyjne. Na skutek spłaty wierzytelności, które były zabezpieczone tymi hipotekami, na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. wstąpiła z mocy ustawy w prawa zaspokojonego wierzyciela. Pozwana spółka nabyła zatem wierzytelność do wysokości dokonanej spłaty. W tej sytuacji Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia art. 518 § 1 pkt 1 k.c. (poprzez jego niezastosowanie), ponieważ spełnione zostały przesłanki do jego zastosowania. W konsekwencji Sąd Okręgowy nieprawidłowo jednocześnie uznał, że spłata zadłużenia przez pozwaną spółkę spowodowała zmniejszenie wysokości zobowiązań spółki (...). Takie uchybienie nie ma jednak żadnego wpływu na wynik sprawy, ponieważ z innych, podniesionych wyżej przyczyn Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił, że na skutek zaskarżonej czynności nie doszło do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda jako bezzasadną.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny postanowił mając na uwadze wynik postępowania odwoławczego oraz art. 98 § 1 k.p.c.

w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Apelacja powoda została oddalona w całości. Wobec tego Sąd Apelacyjny zasądził od powoda na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego obejmujące wynagrodzenie pełnomocnika, określone zgodnie z art. 6 pkt 7 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku

w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.